

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՅԵ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՎՃԻՌԸ ՎԵՐԱՆԱՅԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Քաղաքացիական դատավարության իրավունքի տեսության մեջ առանձնացվում են վերաքննության լրիվ և ոչ լրիվ (սահմանափակ) տեսակները: Վերաքննության տեսակները միմյանցից տարբերվում են մի շարք հատկանիշներով: Մասնավորապես՝ լրիվ վերաքննության դեպքում.

- գործին մասնակցող անձանց թույլատրվում է առաջին ատյանի դատարանում վկայակոչված փաստերից և ներկայացված ապացույցներից բացի, վերաքննիչ դատարանում վկայակոչել նոր փաստեր և ներկայացնել նոր ապացույցներ.

- վերաքննիչ դատարանն իրավունք չունի բողոքի քննության արդյունքում գործը վերադարձնել առաջին ատյանի դատարան՝ նոր քննության, այլ պարտավոր է վճիռ կայացնել.

- վերաքննիչ դատարանը գործի փաստական հանգամանքները հետազոտում է լրիվ ծավալով, այսինքն՝ կատարում է գործի հանգամանքների պարզման, ապացույցների հետազոտման և գնահատման այն նույն գործողությունները, ինչ որ առաջին ատյանի դատարանը.

- վերաքննիչ դատարանում տեղի է ունենում գործի նոր, կրկնակի դատական քննություն՝.

- վերաքննիչ դատարանը կաշկանդ-

ված չէ վերաքննիչ բողոքի բովանդակությամբ:

Ոչ լրիվ (սահմանափակ) վերաքննության դեպքում.

- վերաքննիչ դատարանը նոր փաստեր և ապացույցներ չի ընդունում, դատական ակտի կայացման համար հիմք են հանդիսանում առաջին ատյանի դատարանում հաստատված փաստերը և հետազոտված ապացույցները.

- վերաքննիչ դատարանը կայացնում է որոշում՝ դատական ակտն անփոփոխ թողնելու կամ այն բեկանելու մասին.

- վերաքննիչ դատարանը գործը լրիվ ծավալով կրկնակի չի քննում.

- վերաքննիչ դատարանը կաշկանդված է վերաքննիչ բողոքի բովանդակությամբ. բողոքարկվող դատական ակտը վերանայվում է վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների շրջանակներում³:

«Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգրքում փոփոխություններ ու լրացումներ կատարելու մասին» 28.11.2007թ. ՀՕ-281-Ն ՀՀ օրենքով և «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 28.11.2007թ. ՀՕ-277-Ն ՀՀ օրենքով Հայաստանի Հանրապետությունում

ՄԱՐՏ - ԱՊՐԻԼ 2015 3 - 4 (189 - 190)

ԴԱՏԱԿԱՆ
ԻՋԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքացիական դատավարութուն

ներդրված լրիվ վերաքննության ինստիտուտը փոխարինվեց սահմանափակ (ոչ լրիվ) վերաքննության ինստիտուտով՝ նախատեսելով, որ վերաքննիչ դատարանը գործը քննում է համապատասխան բողոքի առկայության դեպքում և սահմանափակված է բողոքում ներկայացված հարցերով:

Սահմանափակ վերաքննության ինստիտուտի հիմնական առանձնահատուկ բաղադրիչն այն է, որ վերաքննիչ դատարանը կաշկանդված է վերաքննիչ բողոքի հիմքերով և հիմնավորումներով, և, ըստ այդմ, դատական ակտը վերանայվում է վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում⁴: Այսպիսով, դատական ակտը վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում վերանայելու պահանջը հանդիսանում է վերաքննության ոչ լրիվ տեսակի հատկանիշներից մեկը և ամրագրված է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով⁵ և Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգրքով⁶:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի ներկայումս գործող խմբագրության 219-րդ հոդվածի 1-ին մասի և ՀՀ դատական օրենսգրքի 39-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ վերաքննիչ դատարանը դատական ակտը վերանայում է վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում:

Վերաքննիչ դատարանը վերաքննիչ բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեցող փաստերը պետք է որոշի վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում⁷ և պարտադիր կերպով պետք է անդրադառնա վերաքննիչ բողոքի բոլոր հիմքերին և հիմնավորումներին⁸:

ՀՀ դատական օրենսգրքի 44-րդ

հոդվածի համաձայն՝ վերաքննիչ բողոք բերելու համար հիմք է դատական սխալը՝ նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի խախտումը, որը կարող էր ազդել գործի ելքի վրա, ինչպես նաև նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքները: Այսինքն՝ վերաքննիչ բողոք ներկայացվելու դեպքում այդ բողոքի հիմքում պետք է դրված լինի որևէ դատական սխալ կամ որևէ նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանք: Ընդհանուր առմամբ, վերաքննիչ բողոքի (վերաքննիչ բողոք բերելու) հիմքը ստորադաս դատարանի կողմից թույլ տրված դատական սխալն է⁹:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 210-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի համաձայն՝ վերաքննիչ բողոքը պետք է պարունակի նշում նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի այն խախտման մասին, որն ազդել է գործի ելքի վրա:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 210-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի համաձայն՝ վերաքննիչ բողոքում պետք է նշվեն վերաքննիչ բողոքում նշված նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման, ինչպես նաև գործի ելքի վրա դրանց ազդեցության վերաբերյալ հիմնավորումները կամ նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքների հետևանքով գործի վերանայման հիմքերը:

Այսպիսով, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 210-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ և 5-րդ կետերի վերլուծությունից հետևում է, որ վերաքննիչ բողոքը պետք է պարունակի.

- առնվազն մեկ նշում առ այն, թե նյութական կամ դատավարական իրավունքի որ նորմն է խախտվել ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից (վերաքննիչ բողոքի հիմք):

- հիմնավորում առ այն, որ տվյալ

Քաղաքացիական դատավարութուն

(որպես վերաքննիչ բողոքի հիմք նշված) նորմը խախտվել է ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից.

- հիմնավորում առ այն, որ տվյալ (որպես վերաքննիչ բողոքի հիմք նշված) նորմի խախտումն ազդել է գործի ելքի վրա:

Վերը նշված երեք կետերից առաջինը հենց վերաքննիչ բողոքի հիմքն է, իսկ երկրորդը և երրորդը միասին՝ վերաքննիչ բողոքի հիմնավորումները:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, վերլուծելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 1-ին մասը և 210-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ և 5-րդ կետերը, իրավացիորեն ամրագրել է, որ

1. վերաքննիչ բողոքի հիմքերն են.

- վերաքննիչ բողոքում նշված դատական սխալը՝ նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի խախտումը, որը, ըստ բողոք բերող անձի, ազդել է գործի ելքի վրա.

- նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքները:

2. Վերաքննիչ բողոքի հիմնավորումները վերաքննիչ բողոքի հիմքերի առկայության, ինչպես նաև գործի ելքի վրա դրանց ազդեցության վերաբերյալ փաստարկներն են, որոնց հիման վրա բողոք բերող անձը հիմնավորում է վերաքննիչ բողոքում ներկայացրած իր պահանջը¹⁰:

Այսպիսով, վերը նշված նորմերի վերլուծությունից, ինչպես նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումից հետևում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի պահանջներին համահունչ լինելու համար վերաքննիչ բողոքը գործնականում պետք է ձևակերպվի հետևյալ կերպ.

- նախ՝ բողոք բերած անձի կողմից պետք է նշվի, թե նյութական կամ դա-

տավարական իրավունքի որ նորմն է խախտվել ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից.

- այնուհետև բողոք բերած անձի կողմից պետք է հիմնավորվի, որ տվյալ նորմն ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից խախտվել է.

- այնուհետև բողոք բերած անձի կողմից պետք է հիմնավորվի, որ այդ խախտումն ազդել է գործի ելքի վրա:

Բողոքարկված դատական ակտը վերաքննիչ դատարանի կողմից վերանայվում է վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում: Սա նշանակում է, որ վերաքննիչ բողոքը քննելիս վերաքննիչ դատարանը պետք է հերթականությամբ պատասխանի հետևյալ հարցերին.

- արդյոք ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից խախտվել է վերաքննիչ բողոք բերած անձի կողմից վկայակոչված (մատնանշված) իրավանդումը.

- եթե այո, ապա արդյոք տվյալ նորմը խախտվել է հենց այն հիմնավորմամբ, որը շարադրված է վերաքննիչ բողոքում. արդյոք վերաքննիչ բողոք բերած անձը ճիշտ է հիմնավորել իր կողմից վկայակոչված նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման առկայությունը.

- եթե այո, ապա արդյոք վերաքննիչ բողոք բերած անձի կողմից վկայակոչված իրավանդումի խախտումն ազդել է գործի ելքի վրա՝ այն հիմնավորմամբ, որը մատնանշվել է բողոք բերած անձի կողմից: Արդյոք վերաքննիչ բողոք բերած անձը ճիշտ է հիմնավորել իր կողմից վկայակոչված նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման ազդեցությունը գործի ելքի վրա:

Պատահական չէ, որ ներկայումս շրջանառության մեջ գտնվող «Հայաս-

Քաղաքացիական դատավարութուն

տանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածով սահմանված ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նոր խմբագրության 262-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետի «ա» ենթակետը սահմանում է, որ վերաքննիչ դատարանի որոշման պատճառաբանական մասը պետք է պարունակի եզրահանգում՝ բողոքի յուրաքանչյուր հիմքի հիմնավոր լինելու վերաբերյալ, մասնավորապես՝ պատասխանելով այն հարցին, թե արդյոք հիմնավոր է վերաքննիչ բողոքի հիմքը՝ բողոքում տվյալ հիմքի վերաբերյալ նշված հիմնավորումների սահմաններում¹¹:

Վերը նշվածն անխուսափելիորեն առաջացնում է բազմաթիվ հարցադրումներ, որոնց մի մասը բավականին խնդրահարույց է: Այդ հարցադրումները մասնավորապես հետևյալն են.

1. արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի բողոքարկված դատական ակտի բեկանման հիմքում դնել նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի այնպիսի խախտում, որը, որպես վերաքննիչ բողոքի հիմք, ուղղակիորեն չի մատնանշվել վերաքննիչ բողոք բերած անձի կողմից.

2. արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի բողոքարկված դատական ակտի բեկանման հիմքում դնել այնպիսի փաստարկ (հիմնավորում), որը, որպես վերաքննիչ բողոքի հիմնավորում, ուղղակիորեն չի մատնանշվել վերաքննիչ բողոք բերած անձի կողմից.

3. արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի նյութական կամ դատավարական իրավունքի որևէ նորմի խախտման հիմքով բեկանել բողոքարկված դատական ակտը, եթե բո-

ղոք բերած անձն իր բողոքում վկայակոչել է այդ նորմի խախտումը, սակայն չի ներկայացրել բողոքի հիմքին համահունչ հիմնավորումներ առ այն, որ տվյալ իրավանորմը խախտվել է դատարանի կողմից.

4. արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի որևէ հիմնավորմամբ բեկանել բողոքարկված դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձն իր բողոքում ներկայացրել է փաստարկներ առ այն, որ դատական ակտն օրինական կամ հիմնավորված չէ, սակայն, ներկայացված փաստարկներին համահունչ, չի մատնանշել նյութական կամ դատավարական իրավունքի այն նորմը, որը խախտվել է դատարանի կողմից.

5. արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի բեկանել բողոքարկված դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձն իր բողոքում վկայակոչել է նյութական կամ դատավարական իրավունքի որևէ նորմի խախտում, սակայն ներկայացրել է թերի կամ սխալ հիմնավորումներ.

6. արդյոք բողոք բերած անձը պարտավոր է վերաքննիչ բողոքում կատարել բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների ճշգրիտ համադրում, և արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի բեկանել դատական ակտը, եթե բողոքում թերի կամ սխալ է կատարված բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների համադրումը.

7. արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի լրացնել վերաքննիչ բողոքի հիմքերը և հիմնավորումները (թեկուզ աննշան չափով) կամ տարածական մեկնաբանություն տալ վերաքննիչ բողոքի հիմքերին և հիմնավորումներին.

8. արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի բեկանել դատական

Քաղաքացիական դատավարություն

ակտը, եթե վերաքննիչ բողոքի հիմքը ձևակերպված է ոչ պատշաճ:

Ավելին, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը պահանջում է, որպեսզի վերաքննիչ բողոքում նշվեն նաև ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից թույլ տրված խախտումների՝ գործի ելքի վրա ազդեցության հիմնավորումները: Այսինքն՝ վերաքննիչ բողոքում պետք է նշվեն փաստարկներ առ այն, որ բողոքում վկայակոչված խախտումներն ազդել են գործի ելքի վրա:

Դատարանի կողմից թույլ տրված խախտումների՝ գործի ելքի վրա ազդեցության հիմնավորումները ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի իմաստով հանդիսանում են վերաքննիչ բողոքի հիմնավորումների բաղկացուցիչ մաս: Վերաքննիչ դատարանը, վերաքննիչ բողոքը քննելիս, պարտավոր է այն քննել վերաքննիչ բողոքի հիմնավորումների, հետևաբար նաև դատարանի կողմից թույլ տրված խախտումների՝ գործի ելքի վրա ազդեցության հիմնավորումների սահմաններում: Քննարկելով այն հարցը, թե արդյոք դատարանի կողմից թույլ տրված խախտումն ազդել է գործի ելքի վրա, վերաքննիչ դատարանը պարտավոր է սահմանափակվել այդ կապակցությամբ վերաքննիչ բողոքում մատնանշված փաստարկների շրջանակով:

Վերը նշվածն անխուսափելիորեն առաջացնում է հետևյալ հարցադրումները.

- արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի բեկանել դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձն իր բողոքում հիմնավորել է նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման առկայությունը, սակայն բողոքում չի ներկայացրել որևէ փաստարկ առ այն, որ այդ խախտումներն ազդել են գործի ելքի վրա.

- արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի բեկանել դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձը հիմնավորել է նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման առկայությունը, սակայն ներկայացրել է թերի (ոչ ամբողջական) կամ սխալ փաստարկներ առ այն, որ այդ խախտումներն ազդել են գործի ելքի վրա.

- արդյոք վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի սեփական հայեցողությամբ փոփոխել կամ լրացնել դատարանի կողմից թույլ տրված խախտումների՝ գործի ելքի վրա ազդեցության հիմնավորումները և այդ կապակցությամբ ներկայացված սխալ կամ թերի փաստարկները փոխարինել ճիշտ և ամբողջական փաստարկներով:

Վերը նշված հարցադրումների մի մասին կոնկրետ պատասխանելը բավականին բարդ և խնդրահարույց է: Սի դեպքում ստացվում է, որ վերաքննիչ դատարանը, խախտելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 1-ին մասը, կարող է հանդես գալ բողոք բերած անձի աջակցի դերում և սեփական նախաձեռնությամբ լրացնել վերաքննիչ բողոքի հիմքերը և հիմնավորումները¹²: Սակայն նման իրավիճակը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից դիտվում է որպես լիազորությունների սահմանազանցում¹³, իսկ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դիրքորոշման համաձայն՝ այն դատարանը, որը որոշումը կայացրել է օրենքով հստակ սահմանված լիազորությունների սահմանն անցնելով՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի իմաստով, չի կարող համարվել օրենքի հիման վրա ստեղծված դատարան¹⁴:

Հակառակ մոտեցման դեպքում ստացվում է, որ վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի վերաքննիչ բողոք

Քաղաքացիական դատավարութուն

քը բավարարել բացառապես վերաքննիչ բողոքում նշված պատճառաբանություններով: Այլ կերպ ասած՝ վերաքննիչ բողոքը բավարարելու մասին որոշման պատճառաբանական մասը չի կարող պարունակել որևէ փաստարկ կամ հիմնավորում, որը վերաքննիչ բողոքում նշված չէ: Այսինքն՝ վերաքննիչ բողոքը բավարարելու մասին որոշման պատճառաբանական մասը պետք է վերածվի վերաքննիչ բողոքի պատճառաբանությունների լրիվ կամ մասնակի վերարտադրման: Այս դեպքում բողոք բերած անձը փաստորեն պարտավոր է տիրապետել խորը իրավական գիտելիքների և ձևական-իրավաբանական տեսանկյունից ճշգրիտ և գրագետ կերպով ձևակերպել իր բողոքի հիմքերը և հիմնավորումները, իսկ հակառակ դեպքում՝ անգամ ըստ էության ճիշտ լինելու պարագայում, նրա վերաքննիչ բողոքը ենթակա կլինի մերժման՝ սխալ ձևակերպումների պատճառով:

Վերը նշվածն անխուսափելիորեն առաջացնում է հարցադրում առ այն, թե որքանով է արդարացված նման իրավակարգավորումը և արդյոք այն ընդհանրապես արդարացված է:

Այսպես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 87-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ հայցվորը պարտավոր է, ի թիվս այլնի, հայցադիմումում նշել իր պահանջները, այն հանգամանքները, որոնց վրա հիմնվում են հայցապահանջները, ինչպես նաև հայցապահանջները հաստատող ապացույցները:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի համաձայն՝ քաղաքացիական դատավարությունում հայցվորն ու պատասխանողը կրում են իրենց վկայակոչած փաստերն ապացուցելու պարտականություն: Ինչ վերաբերում է հայցի

իրավական հիմքին, վիճելի իրավահարաբերության որակմանը և դրա նկատմամբ կիրառելի նորմերի ընտրությանը, ապա դատավարության կողմերի համար՝ հայցի իրավական հիմքը մատնանշելու և այդ կապակցությամբ դիրքորոշում արտահայտելու պարտականություն օրենսգրքով սահմանված չէ:

Օրենսդիրը դատարանից պահանջում է կայացնել օրինական և հիմնավորված վճիռ, իսկ դրա համար դատարանին անհրաժեշտ է ճիշտ ընտրել և կիրառել օրենքը՝ անկախ նրանից, թե կողմերն ինչ դիրքորոշում են արտահայտել կիրառելի նորմերի վերաբերյալ: Դատարանը կաշկանդված չէ կողմերի՝ վիճելի իրավահարաբերության որակման և դրա նկատմամբ կիրառելի նորմերի վերաբերյալ դիրքորոշումներով՝:

Այսպիսով, ընդհանուր իրավասության դատարանում գործին մասնակցող անձանցից իրավական գիտելիքների առկայություն չի պահանջվում: Սակայն, ի տարբերություն ընդհանուր իրավասության դատարանի, վերաքննիչ դատարանը կաշկանդված է բողոք բերած անձի հայտնած իրավական դիրքորոշմամբ: Վերաքննիչ դատարանում բողոք բերած անձը պարտավոր է տիրապետել համապատասխան իրավական գիտելիքների, հակառակ պարագայում՝ վերաքննիչ բողոքը ենթակա կլինի մերժման անգամ այն դեպքում, եթե բողոքն ըստ էության հիմնավոր է, և բողոք բերած անձն ըստ էության ճիշտ է փաստարկել իր վերաքննիչ բողոքը, սակայն դրանում թույլ է տվել ձևական-իրավաբանական բնույթի սխալներ:

Արդարացված չհամարելով այսպիսի մոտեցումը՝ մենք փորձել ենք ուսումնասիրել քննարկվող հարցի կա-

Քաղաքացիական դատավարություն

պակցությամբ մի շարք արտասահմանյան երկրներում գործող իրավակարգավորումները:

Այսպես, Ֆրանսիայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 954-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վերաքննիչ դատարան ներկայացվող փաստաթղթերը բովանդակալիս առումով մասնավորապես պետք է պարունակեն կողմերի պահանջները, ինչպես նաև այն փաստական և իրավական հիմնավորումները, որոնց վրա հիմնված է պահանջը¹⁶:

Գերմանիայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 519-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վերաքննիչ բողոք բերած անձը պարտավոր է հիմնավորել իր վերաքննիչ բողոքը: Նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ վերաքննիչ բողոքը պետք է պարունակի՝

- նշում առ այն, թե որ մասով է բողոքարկվում դատական ակտը և ինչպիսի արդյունք է ակնկալում բողոք բերած անձը.

- վերաքննիչ բողոքի հիմնավորումների շարադրանքը:¹⁷

Գերմանիայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 525-րդ հոդվածի համաձայն՝ վերաքննիչ դատարանը քաղաքացիական գործը վերանայում է կողմերի դիրքորոշումներում մատնանշված շրջանակներում:¹⁸

Մոլդովայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 365-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ժ» կետի համաձայն՝ վերաքննիչ բողոքը պետք է պարունակի բողոքի փաստական և իրավական հիմնավորումները: Նույն օրենսգրքի 373-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վերաքննիչ դատարանը վերաքննիչ բողոքում մատնանշված շրջանակներում ստուգում է բողոքարկվող դատական ակտի օրինականությունը և հիմնավորվածությունը՝ փաս-

տական հանգամանքների հաստատման և օրենքի կիրառման տեսանկյունից:¹⁹

ՌԴ քաղաքացիական օրենսգրքի 322-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի համաձայն՝ վերաքննիչ բողոքը պետք է պարունակի բողոք բերած անձի պահանջը, ինչպես նաև բողոքարկվող դատական ակտի սխալ լինելու հիմնավորումները:²⁰

Այսպիսով, վերը նշված երկրներում վերաքննիչ բողոք բերած անձից չի պահանջվում խորը իրավական գիտելիքների առկայություն: Բողոք բերած անձից պարզապես պահանջվում է ներկայացնել ըստ էության ճիշտ, հիմնավոր փաստարկներ առ այն, որ բողոքարկվող դատական ակտը հակիրավական է: Բողոք բերած անձից չի պահանջվում ձևական-իրավաբանական տեսանկյունից ճշգրիտ և գրագետ կերպով ձևակերպել իր բողոքը: Ձևական կանոնները չպահպանելու և բողոքում ձևական-իրավաբանական սխալներ թույլ տալու դեպքում բողոք բերած անձը կանգնած չէ բողոքի՝ ձևական հիմքերով մերժման վտանգի առջև:

Վերը նշված մոտեցումը համարում ենք լիովին արդարացված և գտնում ենք, որ նույն մոտեցումը պետք է գործի նաև Հայաստանի Հանրապետությունում, որտեղ հասարակության իրավագիտակցության մակարդակն անվիճելիորեն ցածր է վերը նշված երկրներից:

Ամփոփելով վերը շարադրվածը՝ գտնում ենք, որ

1. անհրաժեշտ է փոփոխել գործող իրավակարգավորումն այնպես, որ իրավաբանական գիտելիքների բացակայությունը չհանգեցնի վերաքննիչ բողոքի՝ ձևական հիմքերով մերժմանը.

2. վերաքննիչ բողոքը պետք է բավարարման ենթակա լինի բոլոր այն

Քաղաքացիական դատավարութուն

դեպքերում, երբ բողոք բերած անձի փաստարկներն ըստ էության ճիշտ են՝ առանց հաշվի առնելու բողոքում առկա ձևական բնույթ կրող սխալ ձևակերպումները.

3. բողոք բերած անձը պարտավոր չէ հիմնավորել այն հանգամանքը, որ ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից թույլ տրված և իր կողմից վկայակոչված խախտումներն ազդել են գործի ելքի վրա. վերաքննիչ դատարանն ինքն է պարտավոր յուրաքանչյուր դեպքում գնահատման առարկա դարձնել այդ հարցը՝ անկախ այդ կապակցությամբ բողոք բերած անձի ներկայացրած փաստարկներից.

4. վերաքննիչ դատարանն իրավունք չունի դուրս գալ վերաքննիչ բողոքում նշված փաստերի շրջանակներից և սեփական նախաձեռնությամբ լրացնել բողոքի փաստարկները.²¹

5. վերաքննիչ դատարանը պետք է իրավունք ունենա իր որոշումը պատճառաբանել նաև այնպիսի իրավական նորմերով, որոնք ուղղակիորեն չեն մատնանշվել բողոք բերած անձի կողմից:

Վերը նշվածի հիման վրա գտնում ենք, որ նպատակահարմար է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում կատարել հետևյալ փոփոխությունները.

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 210-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ և 5-րդ կետերը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.

«Վերաքննիչ բողոքը կազմվում է գրավոր, որում պետք է նշվեն

4) բողոք բերող անձի ցանկությամբ՝ նշում նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի այն խախտման մասին, որն ազդել է գործի ելքի վրա.

5) այն փաստարկները, որոնց վրա հիմնվում է բողոք բերող անձի պահան-

ջը կամ նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքների հետևանքով գործի վերանայման հիմքերը»:

2. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 210-րդ հոդվածի 5-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.

«Վերաքննիչ բողոքի փաստարկները ներկայացվում են բացառապես վերաքննիչ բողոքում: Վերաքննիչ բողոքի փաստարկները չեն կարող փոփոխվել, լրացվել բողոքի քննության ընթացքում»:

3. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 212-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «վերաքննիչ բողոքի փաստարկների վերաբերյալ դիրքորոշումը և դրա հիմնավորումները»:

4. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 1-ին մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Վերաքննիչ դատարանը դատական ակտը վերանայում է վերաքննիչ բողոքում շարադրված փաստարկների սահմաններում»:

5. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 220-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «վերաքննիչ բողոքի փաստարկները, վերաքննիչ բողոք ներկայացրած անձի պահանջը, վերաքննիչ բողոքի պատասխանի առկայության դեպքում՝ պատասխան ներկայացրած անձի դիրքորոշումը և հիմնավորումները»:

Վերը նշված փոփոխությունների արդյունքում կլուծվեն հետևյալ խնդիրները.

1. վերաքննիչ դատարանն իրավունք կունենա բողոքարկված դատական ակտը բեկանել նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի նորմի խախտման հիմքով, որն ուղղա-

Քաղաքացիական դատավարութիւն

կիրեն չի մատնանշվել վերաքննիչ բողոք բերած անձի կողմից.

2. վերաքննիչ դատարանն իրավունք կունենա բեկանել բողոքարկված դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձն իր բողոքում ներկայացրել է հիմնավոր փաստարկներ առ այն, որ դատական ակտն օրինական կամ հիմնավորված չէ, սակայն, կոնկրետ չի մատնանշել նյութական կամ դատավարական իրավունքի այն նորմը, որը խախտվել է դատարանի կողմից.

3. վերաքննիչ դատարանն իրավունք կունենա իր դատական ակտը պատճառաբանել նաև այնպիսի իրավանորմերով, որոնք չեն վկայակոչվել վերաքննիչ բողոքում.

4. վերաքննիչ դատարանն իրավունք կունենա լրացնել բողոք բերած անձի իրավական հիմնավորումները, եթե վերջինիս կողմից բերված փաստարկներն ըստ էության ճիշտ են.

5. վերաքննիչ դատարանն իրավունք կունենա բեկանել դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձն իր բողոքում հիմնավորել է նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման առկայությունը, սակայն չի ներկայացրել որևէ փաստարկ առ այն, որ այդ խախտումներն ազդել են գործի ելքի վրա, կամ ներկայացրել է սխալ, թերի (ոչ ամբողջական) փաստարկներ առ այն, որ այդ խախտումներն ազդել են գործի ելքի վրա.

6. վերաքննիչ դատարանն իրավունք կունենա բեկանել դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձն իր բողոքում հիմնավորել է նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման առկայությունը, սակայն կատարել է բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սխալ կամ ոչ լիարժեք համադրումներ:

Սիւնույն ժամանակ շեշտենք, որ

վերը նշված փոփոխությունների արդյունքում վերաքննիչ դատարանն իրավունք չի ստանա.

- բողոքարկված դատական ակտի բեկանման հիմքում դնել այնպիսի փաստարկ (փաստ, հիմնավորում), որն ուղղակիորեն չի մատնանշվել վերաքննիչ բողոք բերած անձի կողմից.

- նյութական կամ դատավարական իրավունքի որևէ նորմի խախտման հիմքով բեկանել բողոքարկված դատական ակտը, եթե բողոք բերած անձն իր բողոքում վկայակոչել է այդ նորմի խախտումը, սակայն չի ներկայացրել բողոքի հիմքին համահունչ հիմնավորումներ առ այն, որ տվյալ իրավանորմը խախտվել է դատարանի կողմից, կամ այդ կապակցությամբ ներկայացրել է թերի կամ սխալ հիմնավորումներ:

Այսպիսով, ամփոփելով ասվածը, գտնում ենք, որ

- անհրաժեշտ է հրաժարվել «վերաքննիչ բողոքի հիմք» և «վերաքննիչ բողոքի հիմնավորում» գաղափարներից՝ դրանց փոխարեն ներդնելով «վերաքննիչ բողոքի փաստարկ» գաղափարը.

- «վերաքննիչ բողոքի փաստարկներ» պետք է համարել բողոք բերած անձի կողմից վերաքննիչ բողոքում շարադրված ցանկացած բնույթի հիմնավորումները, որոնց հիման վրա բողոք բերած անձը պահանջում է դատական ակտի բեկանում:²²

Մեր կողմից առաջարկվող մոտեցման դեպքում վերաքննիչ բողոքը ենթակա կլինի բավարարման բոլոր այն դեպքերում, երբ բողոք բերած անձի փաստարկներն ըստ էության ճիշտ են: Այսինքն՝ իրավաբանական գիտելիքների բացակայությունը չի հանգեցնի վերաքննիչ բողոքի՝ ձևական հիմքերով մերժմանը:²³

1. Պետրոսյան Ռ.Գ. Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 3-րդ հրատ., Եր., ԵՊՀ հրատ., 2007, էջ 586:

2. Մեղրյան Ս.Գ. ՀՀ Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011, էջ 260:

3. Մեղրյան Ս.Գ. ՀՀ Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011, էջ 261:
4. ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից թիվ ՄԳՈ-1004 գործով 2011թ. դեկտեմբերի 6-ին կայացված որոշումը:

5. Ընդունվել է 17.06.1998թ., ուժի մեջ է մտել 01.01.1999թ.: ՀՀՊՏ 1998/20(53), 09.09.1998թ.: Այսուհետ՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:

6. Ընդունվել է 21.02.2007թ., ուժի մեջ է մտել 18.05.2007թ.: ՀՀՊՏ 2007/20(544) Հոդ. 489, 18.04.2007թ.: Այսուհետ՝ ՀՀ դատական օրենսգիրք:

7. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2013թ. ապրիլի 5-ի որոշումը՝ թիվ ԼԳ/0583/02/11 քաղաքացիական գործով և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2009թ. դեկտեմբերի 25-ի որոշումը՝ թիվ 3-207 (ՎԳ) քաղաքացիական գործով:

8. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2010թ. մայիսի 27-ի որոշումը՝ թիվ ԵԵԳ/0871/02/09 քաղաքացիական գործով, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2011թ. հուլիսի 1-ի որոշումը՝ թիվ ԼԳ/0365/02/09 քաղաքացիական գործով, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2012թ. մարտի 23-ի որոշումը՝ թիվ ԵԱՆԳ/1097/02/10 քաղաքացիական գործով և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2012թ. մարտի 23-ի որոշումը՝ թիվ ԳԳ/40092/02/11 քաղաքացիական գործով:

9. Սույն աշխատանքում նոր երևան եկած հանգամանքներին և նոր հանգամանքներին անդրադարձ չի կատարվի, քանի որ դրանք չեն առնչվում հողվածու քննարկվող թեմային:

10. Թիվ ԵԿԳ/2082/02/08 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից 29.06.2012թ. կայացված որոշումը:

11. «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի՝ շրջանառության մեջ գտնվող նախագիծը, http://moj.am/storage/files/legalActs/legalActs_5394019566_Qax_dat_26.11.2012.pdf (30.04.2014):

12. Գատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ վերաքննիչ դատարանի կողմից վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների շրջանակից դուրս գալը ՀՀ վճռաբեկ դատարանը դիտում է որպես դատավարական նորմի խախտում, որը հիմք է հանդիսանում վերաքննիչ դատարանի որոշումը բեկանելու համար: Այս կապակցությամբ, տես օրինակ, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2009թ. մայիսի 27-ի որոշումը՝ թիվ ՏԳ-3/0019/02/08 քաղաքացիական գործով, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2009թ. հունիսի 26-ի որոշումը՝ թիվ ԵԿԳ/2894/02/08 քաղաքացիական գործով, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2011թ. հոկտեմբերի 14-ի որոշումը՝ թիվ ԱՎԳ/0470/02/10 քաղաքացիական գործով և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2009թ. դեկտեմբերի 25-ի որոշումը՝ թիվ 3-207(ՎԳ) քաղաքացիական գործով:

13. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2010թ. օգոստոսի 27-ի որոշումը՝ թիվ ԼԳ/0001/11/10 քրեական գործով:

14. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2006 թվականի հուլիսի 20-ի վճիռը՝ Սոկուրենկոն և Ստրիգունեն ընդդեմ Ուկրաինայի գործով:

15. ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից թիվ ՄԳՈ-1004 գործով 2011թ. դեկտեմբերի 6-ին կայացված որոշումը:

16. Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции. Отв. ред. А. Довгерт. К., Истина, 2004, с. 236.

17. Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии. М., Городец-издат, 2000, с. 286-287.

18. Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии. М., Городец-издат, 2000, с. 290.

19. Մոլդովայի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը, ընդունվել է 2003թ. մայիսի 30-ին, հրատարակվել է 12.06.2003թ., ուժի մեջ է մտել 12.06.2003թ., Monitorul Oficial N111-115, հոդված N451:

20. Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը (N138-Փ3), ընդունվել է Ռուսաստանի Դաշնության Պետական դումայի կողմից 23.10.2002թ., հաստատվել է ՌԳ Դաշնային խորհրդի կողմից 30.10.2002թ., հրատարակվել է 18.11.2002թ., Собрание законодательства Российской Федерации, N46, ուժի մեջ է մտել 01.02.2003թ.:

21. Ասվածի կապակցությամբ հարկ է հիշատակել նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2010թ. օգոստոսի 27-ի որոշումը՝ թիվ ԼԳ/0001/11/10 քրեական գործով: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քրեական պալատը քննարկել է այն իրավական հարցադրումը, թե արդյո՞ք վերաքննիչ դատարանը, իր որոշումը հիմնավորելով վերաքննիչ բողոքում չներկայացված փաստարկմամբ, խախտել է դատական ակտը վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում վերանայելու պահանջը: Մեկնաբանման ենթարկելով դատական ակտը վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների սահմաններում վերանայելու պահանջը՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն ամրագրել է, որ այն պարունակում է դատավարության մասնակցին տրված երաշխիք առ այն, որ իր գործով դատական քննության ընթացքում վերաքննիչ դատարանը չի կատարի տվյալ անձի դատավարական հակառակորդի գործառույթ:

Իր իսկ կողմից առաջադրված հարցադրման կապակցությամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ վերաքննիչ դատարանն իրավունք չունի իր դատական ակտը հիմնավորել այնպիսի էական փաստարկումներով, որոնք ներկայացված չեն վերաքննիչ բողոքում: Իհարկե, վերը նշված որոշումը կայացվել է քրեական գործով, սակայն, մեր կարծիքով, դրանում արտահայտված իրավական դիրքորոշումը կիրառելի է նաև քաղաքացիական դատավարության նկատմամբ:

22. Այստեղ պետք է շեշտել, որ դատական ակտը բեկանելու պահանջի հիմքում պարտադիր չէ, որ որված լինի որևէ իրավական նորմի խախտում: Օրինակ՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 219-րդ հոդվածի 2-րդ մասից հետևում է, որ վերաքննիչ դատարան ներկայացված նոր ապացույցը ևս կարող է դատական ակտի բեկանման հիմք հանդիսանալ: Մեր կարծիքով, մնան իրավիճակում դատական սխալի մասին խոսելը ճիշտ չէ:

23. Պետք է նշել նաև, որ ներկայումս շրջանառության մեջ գտնվող «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածով սահմանված ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նոր խմբագրության 257-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է, որ վերաքննիչ բողոքը չի կարող բավարարվել բողոքում չնշված փաստական հիմնավորմամբ: